

Controle op bronmateriaal mogelijk

Volkstelling 1947 in gedetailleerde tabellen online

224 jaar na de eerste volkstelling zijn de data over bevolkingsgrootte, leeftijden, geslacht en beroepsgroepen steeds beter online te raadplegen. *Felix van Gelderen*

De eerste integrale telling van de Nederlandse bevolking vond plaats in 1795 onder Franse invloed, ter voorbereiding op de Nationale Vergadering in 1796. Pas 34 jaar later werd bij Koninklijk Besluit de tweede volkstelling gehouden, met elke tien jaar een nieuwe telling. Vanaf 1889 werd de beroepstelling toegevoegd en tien jaar later kwam hier de woningtelling bij. Het Centraal Bureau voor de Statistiek werd bij oprichting in 1899 verantwoordelijk voor de tellingen. Vanaf 1971 namen echter negatieve geluiden rondom privacy-schending toe. Publieke protesten en negatieve media-aandacht zorgden voor een uitstel van de geplande telling van 1981. En van dit uitstel kwam afstel.

Bron voor onderzoek

De tellingen zijn een fantastische bron voor onderzoek, maar de oorspronkelijke tabelstructuur kent ook beperkingen. Door de jaren heen veranderden bijvoorbeeld plaatsnamen, fuseerden gemeenten en werden beroepen anders ingedeeld. Handmatig zijn datasets uit tabellen nog wel te analyseren, maar dit kost veel tijd. Digitale technieken, zoals Linked

Data, bieden de uitkomst. Ook de digitale ontlocking van de tabellen biedt meer mogelijkheden.

Digitale toevoeging

Jan Jonker, adviseur dataprojecten bij DANS: "Onlangs zijn we weer een stap verder gegaan. Meer dan 30.000 afbeeldingen met data-entry van de Volks- en beroepstelling 1947 zijn naar Excelbestanden overgezet en via EASY beschikbaar gesteld. Daar waar het bronmateriaal totalen of subtotalen bevat, is aan het Excelbestand een controletelling toegevoegd. Doordat in de onderliggende datasets een eenduidige relatie is tussen bronmateriaal en Excelbestand, is snel te controleren of het bronmateriaal inconsistenties bevat. Hierdoor weet een onderzoeker nu voor statistische analyse, in hoeverre inconsistentie in het bronmateriaal de analyse kunnen verstoren. Een mooie digitale toevoeging op het oorspronkelijke materiaal."

Bij het (digitaal) beschikbaar stellen van de gegevens uit de Nederlandse Volkstellingen zijn diverse partijen betrokken (geweest), zoals het Nederlands Instituut voor Wetenschappelijke Informatiediensten (NIWI-KNAW), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en de Stichting Historische Databank Nederlandse Gemeenten (HDNG). De gegevens zijn gepubliceerd in DANS Data Guide 16 en online beschikbaar via EASY, het online archiveringssysteem van DANS.

DOI: 10.17026/dans-zs3-cf4m

Tabel 9. Bevolking naar huidige werkkring en woonplaats in Augustus 1939 (deel van de tabel)		Amsterdam Oud Oost blad 6					
Gemeente	Woonplaats in Augustus 1939	Werkkring op 31 Mei 1947					
		In de nijverheid		In de landbouw		In visserij en jacht	
	1	M	V	M	V	M	V
		2	3	4	5	6	7
Zelfde gemeente als 31-5-'47		15763	4388	343	1	7	>
Ander gemeente in de prov. Groningen		68	14	2			>
Ander gemeente in de prov. Friesland		74	12	5			>
Ander gemeente in de prov. Drenthe		54	10	1		1	>
Ander gemeente in de prov. Overijssel		73	15	2	1	1	>
Ander gemeente in de prov. Gelderland		149	30	3			>
Ander gemeente in de prov. Utrecht		116	26	3			>
Ander gemeente in de prov. Noordholland		330	215	35		10	>
Ander gemeente in de prov. Zuidholland		326	81	9		5	>
Ander gemeente in de prov. Zeeland		41	17	5			>
Ander gemeente in de prov. Noordbrabant		101	31	2			>
Ander gemeente in de prov. Limburg		47	14				>
Totaal Nederland		17642	4853	410	2	24	>
Oost- of West-Indië		33	9	1			>
Duitsland		30	13	3			>
Belgie		28	7				>
Groot-Brittannië			1				>
Frankrijk		3	2	1			>
Italië							>
Polen			5				>
Oostenrijk		1	1				>
Overige landen		14	6			1	>
Totaal buitenland		109	44	5		1	>
Woonplaats Augustus 1939 onbekend of nadien geboren		32	3	2			>
Algemeen totaal		17783	4900	417	2	25	>
Controletellingen Totaal Nederland		-500	0	0	0	0	>
Controletellingen Totaal buitenland		0	0	0	0	0	>
Controletellingen Algemeen totaal		0	0	0	0	0	>

Tabel 9 bevat informatie over de voormalige wijk Oud Oost in Amsterdam. In kolom 2 is de som van de aantallen voor gemeenten in Nederland niet gelijk aan het getal voor Totaal Nederland. De Excelbestanden met controletellingen zorgen ervoor dat zulke inconsistenties snel te lokaliseren zijn. credits Jan Jonker

Naast initiatieven om de volkstelling van 1971 te boycotten, was er een overheids-campagne tegen de negatieve media-aandacht. credits CBS.nl

Negen projecten gehonoreerd in eerste LISS-call van ODISSEI

Paneltijd voor onderzoekers

ODISSEI biedt onderzoekers de mogelijkheid om data te verzamelen in het LISS panel van CentERdata. Dr. Mariëlle Cloïn onderzoekt de veerkracht van ouders. *Evi de Cock*

illustratie Frank Lansbergen

ODISSEI staat voor 'Open Data Infrastructure for Social Science and Economic Innovations' en heeft als doel het ontwikkelen van een duurzame nationale data-infrastructuur voor de sociale wetenschappen. Onderzoekers verbonden aan een organisatie die deelneemt aan ODISSEI konden vorig jaar een voorstel indienen om data te verzamelen via het LISS panel. Dit panel bestaat uit zo'n 7.000 personen uit ongeveer 4.500 huishoudens en is een representatieve afspiegeling van het bevolkingsregister van het CBS. Negen van de 31 ingediende voorstellen werden gehonoreerd met gratis paneltijd. Eén daarvan is van dr. Mariëlle Cloïn, senior onderzoeker bij Tranzo (Tilburg University). Cloïn: "In veel onderzoek naar ouderschap gaat de aandacht uit naar zogenoemde risicofactoren en (mentale) problemen zoals depressies. In andere onderzoeksgebieden is er de laatste jaren juist veel aandacht voor het concept veerkracht,

datgene wat maakt dat mensen met hun uitdagingen om kunnen gaan. Voor een onderzoek naar de invloed van beschermende factoren op het welzijn van ouders wilde ik gebruik maken van het LISS panel."

Koppelen van gegevens

Cloïn verzamelt bij ouders met minstens één kind onder de 13 jaar nieuwe data over beschermende factoren in relatie tot ouderschap. Deze gegevens worden vervolgens gekoppeld aan gegevens die al eerder verzameld zijn bij dezelfde ouders in het LISS panel, zoals informatie over hun gezinssamenstelling en hun

mentale gezondheid. Zo kan de relatie tussen de aanwezigheid van beschermende factoren en het welzijn van ouders onderzocht worden.

"De resultaten zijn interessant voor onderzoekers en professionals die werken met ouders met jonge kinderen. Verschillende GGD'en die samenwerken met Tranzo binnen de Academische Werkplaatsen Publieke Gezondheid Brabant en Jeugd hebben aangegeven interesse te hebben in de resultaten", vertelt Cloïn. "Het LISS panel is laagdrempelig in gebruik en er zit ontzettend veel informatie in. Ook bevat het genoeg respondenten om er bepaalde specifieke groepen uit te lichten, in mijn geval ouders met jonge kinderen. Met dataverzameling in het LISS panel kan ik ouderlijke veerkracht onderzoeken."

Mogelijkheden LISS panel

In het najaar van 2019 zet ODISSEI een nieuwe call uit om data te verzamelen in het LISS panel. Contact opnemen met CentERdata voor de mogelijkheden voor dataverzameling in het panel kan ook.

lissdata.nl

Schrijf een data paper in Research Data Journal

Het Research Data Journal (RDJ), een uitgave van uitgeverij Brill en DANS, is een peer reviewed, online only en open access data journal. Wilt u ook een data paper schrijven?

Dit zijn korte publicaties waarin de dataset wordt beschreven: de context van het onderzoek, de probleemstelling, gebruikte methoden en een globaal profiel van de dataset.

Conclusies zoals in een gewoon wetenschappelijk artikel zijn niet vereist, wel is er ruimte voor afsluitende opmerkingen. De data dienen gedeponereerd te zijn in een gecertificeerd trusted repository, zoals het online archiveringssysteem EASY van DANS. (HB)

brill.com/RDJ

